

Підгурська М.

*ст. викладач кафедри психології та
соціальної роботи Тернопільського національного
економічного університету*

Пиріг П.

*студент I курсу групи СРМ-11
юридичного факультету
Тернопільського національного
економічного університету*

ВЗАЄМОЗБАГАЧЕННЯ ЗМІСТУ І СУТНІСНОГО НАПОВНЕННЯ СОЦІОНОМІЧНИХ ПРОФЕСІЙ

Постійні і швидкоплинні соціально-економічні, політичні, соціокультурні і демографічні зміни, що відбуваються в Україні протягом останніх років, привели до того, що різко зросла необхідність і цінність фахівців допомагаючих професій соціономічного типу. У зв'язку з тим, що особа фахівця у сфері соціальної теорії і практики – основний засіб його професійної діяльності, нині потрібна особлива увага до особливостей її розвитку в процесі підготовки фахівців та важливою постає взаємне збагачення цих професій змістовим наповненням. Соціальна робота як вид професійної діяльності вимагає від фахівця особливих знань, умінь і навичок, а також особистісних якостей, без яких здійснення соціальної допомоги практично неможливе. Серед значущих якостей можна виділити такі як гуманістична спрямованість особистості, особиста й соціальна відповідальності, загострене почуття добра й справедливості, почуття власної гідності та поваги до гідності іншої людини, терпимість, ввічливість, порядність, емпатійність, готовність зрозуміти інших та надати їм всебічну допомогу, емоційна стійкість, адекватна самооцінка рівня домагань і соціальної адаптованості.

Професійна діяльність соціального працівника, незалежно від різновиду роботи, яку він виконує, належить до групи професій з підвищеною моральною відповідальністю за життя окремих людей, груп населення й суспільства загалом. Діяльність фахівця соціономічної професії спрямована на досягнення таких суспільних ідеалів як добробут, здоров'я, високий рівень життя, розвиток особистості, здобуття освіти. Небезпеки сьогодення, сучасні ризики та потреба у захисті зазначених суспільних ідеалів підкреслює, що, крім усіх загальних схильностей і професійно значущих якостей, для успішної діяльності представників соціономічних професій є нагальна потреба та гостра необхідність у взаємному збагаченні сутнісного наповнення соціономічних професій змістом одна одної [1; 2].

З вищенаведеного **висновуємо** про таке.

Соціономічні професії – це ті професії, що вирішують професійні завдання, які пов'язані із соціальними стосунками в суспільстві, зміст яких зосереджений на розвитку, регуляції, дослідженні соціальних закономірностей і тенденцій, збереженні, трансформації історично визначених і прийнятих у суспільстві форм культури й традицій на всіх рівнях соціальної взаємодії (психолог, педагог, соціальний педагог, соціальний працівник, журналіст, політолог, соціолог, юридичне спрямування). Вживання словосполучень «соціономічні спеціальності», «соціономічні професії» не змінює загального змісту ідеї професій соціономічного (людинолюбного) профілю. Серед соціономічних професій існують вельми актуальні для швидкоплинного сьогодення, які характеризуються напруженими і складними умовами діяльністю, високою плинністю кадрів (приміром – соціальна робота). Професії типу «людина–людина» вирізняються особливостями умов, засобів, предмета й продукту праці. Діяльність у професіях соціономічного типу головно зорієнтована на інших людей або групи людей, які володіють власною активністю та оцінкою, можуть сприяти чи протидіяти діям суб'єкта впливу.

Соціономічні професії характеризуються відсутністю єдиних і жорстких вимог до процесу професійної діяльності і до продукту праці. Водночас до представників таких професій застосовуються високі психологічні, професійні, особистісні вимоги, відповідно до

того, що об'єктом праці є інші люди. Професії соціономічного типу припускають також і особливий тип взаємодії – допомагаючу поведінку. Такими варто називати відносини, у яких одна зі сторін має намір надавати допомогу іншій стороні в розвитку, особистісному зростанні, умінні лагодити з іншими людьми та створити комфортні умови для існування в соціальному довкіллі. Допомагаюча діяльність є професійною, коли суб'єкт допомагаючої діяльності не лише здійснює цілеспрямовані дії відносно до того, кому він допомагає, а й водночас усвідомлено застосовує набуті спеціальні знання, уміння та навички для зреалізації допомагаючих технологій. Допомагаюча діяльність спрямована на підтримку людини у складних, критичних моментах її життєдіяльності та застосовується для активізації внутрішнього психічного потенціалу, у передачі інформаційних, матеріальних та інших ресурсів, які необхідні у кризових й проблемних ситуаціях. Власне допомога, що здійснюється через допомагаючу діяльність, може розглядатися в кількох аспектах (професійному і непрофесійному), а також на різних рівнях (духовному, емоційному, інтелектуальному, соціальному, юридичному, фізичному і матеріальному).

Професійна діяльність фахівців соціономічних професій – це діяльність, під час якої професійні компетенції усвідомлено використовуються фахівцем при безпосередній взаємодії з людиною, котрі звернулася по допомогу, для надання фізичної, соціальної та психологічної допомоги тому, хто її потребував, для поліпшення якості життя. Більшість дослідників проблем ефективної професійної діяльності фахівців соціономічних професій звертають увагу на наявність певних спеціальних здібностей щодо такого виду діяльності. Приміром, для соціономів важливі як гласні, формалізовані етичні норми, так і негласні, неформальні, незафіксовані в документах, але реально існуючі і пропоновані професіоналу його соціальним оточенням. Важливим є усвідомлений вибір професії із урахуванням своїх особливостей і можливостей, вимог професійної діяльності і соціально-економічних умов. Професійне самовизначення не зводиться до одномоментного акту вибору професії або конкретного ЗВО, а здійснюється на всіх стадіях професійного становлення і зреалізації особи, у тому числі в процесі навчання. Даний процес взаємозв'язаний із розвитком самосвідомості, включає формування системи ціннісних орієнтацій, моделювання свого майбутнього, побудова еталонів у вигляді ідеального образу професіонала і є важливою характеристикою соціально-психологічної зрілості особи, її потреби в самореалізації і самоактуалізації, що також і взаємодоповнює зміст соціономічних професій в процесі фахової діяльності. Специфікою і характерними особливостями психологічного змісту допомагаючих професій соціономічного типу є той факт, що їх базовою характеристикою є просоціальна активність особи, яка бере свій початок в буденному, повсякденному житті, що, проте, успішно перетворилася через комплекс мотивів в професійну діяльність. Відповідно до цілей просоціальної поведінки, діяльність фахівців допомагаючої професії направлена на досягнення таких гуманістичних і суспільних ідеалів, як благополуччя, здоров'я, висока якість життя, повний розвиток індивідів і груп в різних формаціях індивідуального і соціального життя, що поєднує їх взаємний зміст.

Нині відсутня єдина технологія системи взаємного наповнення і взаємозбагачення соціономічних професій, важлива роль відводиться психологічній підготовці і організації психологічного забезпечення і супроводу. На наш погляд, дані технології, всебічно розвиваючи професійну самосвідомість соціономічних професій, сприяють формуванню і розвитку їх аутопсихологічної компетентності. Для реалізації такого процесу необхідно удосконалювати традиційні методи, а також розробляти і упроваджувати інноваційні підходи, які залишаються нереалізованими через відсутність спеціально організованої системи взаємного поєднання соціономічних професій. Перспективними в цьому плані представляються мотиваційні тренінгові програми навчання і різні програми навчання модульного типу, включаючи декілька споріднених дисциплін. Професійна діяльність соціальних працівників передбачає постійне, часом тривале контактування з представниками інших соціономічних професій, взаємодію з ними в різноманітних, часто емоційно напружених і суспільно нестабільних ситуаціях. Дослідники пов'язують людиновимірність

соціономічних професій зі світоглядними домінантами, які ґрунтуються на суб'єкт-об'єктних відносинах і виявляються як на рівні об'єкта (соціальних груп та індивідів, що потребують допомоги суспільства), так і суб'єкта (виконавців заходів щодо надання цієї допомоги). Для успішного виконання своїх функцій практичні психологи і соціальні працівники, юристи, педагоги та ін. мають не лише володіти достатнім обсягом професійних компетентностей, а й виявляти відповідно до конкретної ситуації соціально та професійно значущі якості особистості: любов до людей, уважність і спостережливість, комунікабельність, тактовність і терпеливість, здатність до рефлексії, емпатії, творчого мислення, готовність до самостійного прийняття оптимальних рішень, саморозвитку, співвіднесення своїх життєвих смислів із загальнолюдськими цінностями тощо.

Створення умов для взаємного збагачення соціономічних професій потребує побудови такого процесу на засадах цілісності, органічного інтегрування спільних гуманістичних смислів і духовно-моральних цілей у суспільно-гуманітарні, психолого-педагогічні, природничо-математичні дисципліни. Комплекс взаємодоповнюваних знань має спрямовуватися, передусім, на духовний розвиток, а також на формування у них ціннісного ставлення до людини, життя загалом та професійної діяльності зокрема. Така діяльність передбачає не лише здобуття певної суми знань, вироблення необхідних для успішної діяльності умінь і навичок, а, передусім, має спрямовуватися на усвідомлення соціальних і професійних особистісно значущих цінностей, осмислене включення їх до власної світоглядної системи, яка слугуватиме підґрунтям для їхнього самовдосконалення і самореалізації у подальшій життєдіяльності представників соціономічних професій.

Список використаних джерел

1. Руденко Л. Формування світогляду майбутніх фахівців соціономічних професій: гносеологічний аспект. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2017. № 1. С. 27-36.
2. Сорокоумова С. Н. Специфика профессиональной деятельности специалистов помогающих профессий. *Педагогическое образование в России*. 2013. № 4. С. 186–190.

Полінкевич В.

*студент I курсу магістратури
юридичного факультету
Тернопільського національного
економічного університету*

*Науковий керівник: д. психол. н., професор
кафедри психології та соціальної роботи ТНЕУ
Фурман О.Є.*

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ЖИТТЯ НЕБЛАГОПОЛУЧНИХ СІМЕЙ

Проблематика сім'ї і досі залишається на периферії уваги державників-управлінців соціально-психологічної сфери, складаючи за традицією певну «зону замовчування». Відтак в основному із-за цієї причини сім'я як колись, так і зараз знаходиться в скрутному матеріально-економічному становищі. Наявні в родинній сфері відносин складнощі та проблеми не отримують належної репрезентації в суспільній свідомості. Сучасне суспільство не повновагомо рефлексує стан сім'ї, перспективи та тенденції її розвитку. В силу всієї сукупності існуючих причин поняття «неблагополучна сім'я» знайшло в сучасній Україні гостру актуальність: сімейне неблагополуччя з сумного окремого випадку перетворилося в атрибутивну характеристику величезного числа сімей. Це не може не позначатися на стані суспільства і його інститутів: неблагополуччя в масі українських родин генерує неблагополуччя в соціальному масштабі.